

Глуха Ганна Яківна,*канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки та економічної теорії,
Дніпропетровський університет ім. А. Нобеля***СИСТЕМА ФАКТОРІВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Стаття присвячена аналізу теоретичних досліджень системи факторів економічного зростання: удосконалено класифікацію факторів економічного зростання, проаналізовано різні підходи до визначення екзогенних та ендогенних факторів, виділено рефлекторні та пружні фактори економічного зростання, визначено роль економічної політики як рефлекторного елемента системи забезпечення економічного зростання.

Ключові слова: економічне зростання, система факторів економічного зростання, екзогенні та ендогенні фактори економічного зростання, рефлекторні та пружні фактори економічного зростання.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією із найважливіших цілей економічної політики будь-якої держави є підтримання довгострокового економічного зростання. Тому важливим напрямком наукових досліджень є формування системних уявлень про економічне зростання, виявлення закономірностей його досягнення, а також визначення основних факторів, які його зумовлюють та стимулюють. Для кожної окремої країни система таких факторів буде мати певні особливості, на яких відповідно повинні ґрунтуватися заходи щодо побудови ефективної економічної політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні основи економічного зростання та розвитку, їх сутнісні ознаки залишаються у центрі уваги багатьох учених. Вагомий вклад у цей напрям наукових досліджень внесли такі українські та закордонні учені, як В. Геєць [1], Я. Жаліло [2], О. Івашина [3], Б. Кузик [4], Й. Шумпетер [5], Ю. Яковець [4] та ін. Багато досліджень відомих учених-економістів з усього світу присвячено проблемам побудови системи факторів економічного зростання. Дієвий інструментарій теоретичного та прикладного аналізу впливу інвестиційних, інноваційних, інституційних факторів на економічне зростання розглядався у працях Ф. Акобірова [6], Н. Кравцової [7], О. Олександрової [8], В. Слуцкера [9], М. Столбова [10], Г. Тараканова [11], В. Чаплюк [12], Л. Чередніченко [13] та ін.

Не вирішені раніше питання, що є частиною загальної проблеми. Незважаючи на глибину та широке коло питань, які були раніше досліджені у рамках теорій економічного зростання, ще залишається ряд дискусійних моментів. Наприклад, немає єдиної думки учених щодо класифікації факторів економічного зростання, а також сутності екзогенних та ендогенних факторів економічного зростання. Зауважимо, що визнання того, якою мірою економічне зростання є екзогенним або ендогенним, – одна із центральних проблем сучасних теорій економічного зростання. У рамках нашого дослідження проаналізовано існуючі підходи у теорії економічного зростання щодо цих неузгоджених позицій.

Метою статті є теоретичне обґрунтування побудови системи факторів економічного зростання, удосконалення їх класифікації, уточнення сутності екзогенних та ендогенних факторів, а також аналіз цих факторів з позиції використання в економічній політиці держави.

Викладення основного матеріалу. Економічне зростання визначається рядом факторів, розгляд яких є важливим аспектом теорії економічного зростання. Під факторами економічного зростання розуміються причини, які його породжують. До них належать явища і процеси, що визначають можливості збільшення реального обсягу виробництва, підвищення ефективності і якості зростання.

Фактори економічного зростання, на думку деяких авторів, необхідно розглядати як систему, що являє собою сукупність цих факторів. Згідно з підходом О. Олександрової [8] фактори у цій системі певним чином взаємодіють між собою та перебувають у складній взаємозалежності. Системі факторів економічного зростання властиві такі ознаки: багаторівневність, ієрархічність, взаємозамінність та динамічність розвитку. Оцінювати її О. Олександрова пропонує, по-перше, з точки зору виявлення сукупності факторів, які найбільшою мірою впливають на економічне зростання. По-друге, виділяти фактори зростання, що відображають як загальні закономірності сучасного світового економічного зростання, так і передумови й обмеження національної економіки. По-третє, аналізувати фактори зростання у динаміці, оскільки з розвитком економічної системи змінюється як природа факторів, так і характер взаємодії.

Необхідно звернути увагу, що для більш повного аналізу системи факторів економічного зростання треба доповнити її ознакою синергізму, тобто розглядати фактори у можливих комбінаціях, що дають синергетичний ефект. Головна ідея синергетичного підходу полягає в аналізі функціонування систем, які є складними. У результаті складної взаємодії елементів такої системи між собою можна отримати додатковий результат.

Крім того, систему факторів необхідно розглядати без її відриву від системи – системи забезпечення економічного зростання, основними елементами якої ми вважаємо два поліелементи, до яких належать підсистема факторів економічного зростання, підсистема показників економічного зростання, а також два рефлексивних елементи – економічна політика держави та підсистема моделей економічного зростання. Аналізувати систему факторів економічного зростання необхідно з позиції впливу на економічне зростання, з позиції якісного змісту, спрямованості дії факторів.

У рамках системи забезпечення економічного зростання важливим кроком є класифікація факторів економічного зростання, яка становить практичний інтерес із точки зору впливу цих факторів на економічне зростання та можливості їх використання в економічній політиці держави у справі сприяння економічному зростанню. Автором запропонована удосконалена класифікація факторів економічного зростання (табл. 1) на основі існуючих класифікацій, що наведені у працях Ф. Акобірова [6], Н. Кравцової [7], О. Олександрової [8], В. Слуцкера [9], М. Столбова [10], Г. Тараканова [11], В. Чаплук [12], Л. Чередніченко [13].

При цьому треба враховувати, що будь-яка класифікація має умовний характер. Перша причина цього – взаємозалежність та взаємозв'язок факторів економічного зростання. Друга причина полягає у тому, що в наукових працях найчастіше розглядаються дезагреговані фактори. Від характеру дезагрегації залежить питома вага складових фактора та їх вплив на економічне зростання. Третя причина – це наявність різних підходів та поглядів економістів різних наукових течій на економічне зростання.

Розглянемо більш детально класифікацію факторів, що подана у табл. 1. Зауважимо, що певні позиції практично не виклакають дискусій та детально розглянуті у працях учених, які досліджують проблеми економічного зростання. На думку багатьох авторів,

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

доцільно виділяти фактори пропозиції, попиту та розподілу. Наприклад, детально ці фактори розглянуті у праці Ф. Акобірова [6]. Відповідно до місця цих факторів у системі можна визначити їх класифікаційну ознаку як залежність від того, чинниками яких складових ринкового механізму вони є.

Таблиця 1 – Класифікація факторів економічного зростання

Напрямок оцінки	Ознака, за якою проводиться класифікація	Назва класифікаційної групи
3 позиції впливу на економічне зростання	За способом впливу	– фактори-джерела; – фактори-обмежники
	За характером впливу	– базисні відтворювальні (економічного потенціалу); – пов'язані з регулювальним впливом держави
	За ступенем використання	– фактори, що використовуються; – резервні; – потенційні
3 позиції направленості дії	За складовими ринкового механізму	– фактори пропозиції; – фактори попиту; – фактори розподілу ресурсів
	Залежно від сектору національної економіки	– зовнішні; – внутрішні
	За результатом дії	– стимулювальні; – стримувальні
За якісним змістом	За типом економічного зростання	– екстенсивні; – інтенсивні
	За походженням	– екзогенні; – ендогенні
	Залежно від трансформації у рамках системи	– рефлексивні; – пружні

Найбільш поширеною практикою є виділення факторів *залежно від типу економічного зростання*. Зростання ВВП, яке є вирішальним показником економічного зростання, визначається, з одного боку, збільшенням кількості ресурсів, що використовуються, а з іншого – ефективністю їхнього використання.

Іноді у літературі виділяються прямі та непрямі фактори. Під прямими розуміють фактори, які забезпечують фізичне зростання. До непрямих факторів відносять такі, що впливають на прямі та викликають їх прискорення або стримування.

Основним недоліком такого підходу є наявність групи факторів, які одночасно є як прямими, так і непрямими факторами економічного зростання. Це стосується, наприклад, зростання споживчих, інвестиційних та державних видатків, які, з одного боку є факторами сукупного попиту та при зростанні прямо впливають на ВВП, а з іншого – здійснюють вплив на кількість виробничих факторів, які беруть участь у суспільному виробництві і непрямо його зумовлюють. Тобто фактично віднесення фактора до прямих чи непрямих буде залежати від точки початку координат, при її зміні змінюється й роль фактора.

Більш вдалою є інша класифікація *за способом впливу на економічне зростання*, а саме виділення факторів, що визначають джерела економічного зростання, та факторів, що визначають ступінь реалізації джерел економічного зростання, тобто факторів-обмежників.

Доцільною є пропозиція О. Олександрової [8] доповнити класифікаційні ознаки факторів економічного зростання, виділивши фактори за характером впливу на економічне зростання (стимулювальні та стримувальні), а також за ступенем використання (фактори, що використовуються, резервні та потенційні фактори).

У праці О. Івашиної [3, с. 47] фактори економічного зростання поділяються на інноваційні та інвестиційні фактори *залежно від характеру зростання* (творчого або імітаційного), оскільки з практичної точки зору відокремлення таких факторів, які б були інноваційними та одночасно не були інвестиційними, є дуже проблематичним. О. Івашина [3] також виділяє зовнішні та внутрішні фактори залежно від місця економіки у міжнародному поділі праці. Таке трактування є не зовсім точним. Більш доцільним, на нашу думку, буде розподіл факторів на внутрішні та зовнішні залежно *від відношення фактора до внутрішнього або зовнішнього сектору національної економіки*.

Більшість авторів наголошують на тому, що за останні роки серед «нових факторів» економічного зростання дослідники все частіше приділяють увагу інституційним факторам [6; 9; 10; 14] Ф. Акобіров [6] окремо виділяє економічні та інституційні фактори економічного зростання. Але, на наш погляд, така класифікація є не зовсім коректною, оскільки такі фактори не утворюють повної групи. Так, економічні фактори можуть також бути інституційними.

Наступна класифікація базується на виділенні екзогенних та ендегенних факторів економічного зростання. Необхідно зазначити, що поняття екзогенний – ендегенний – терміни медичної психології і психіатрії, введені П. Мебіусом у 1892 р. Екзогенний – такий, що виникає у результаті впливу зовнішніх факторів, ендегенний, – що розвивається внаслідок внутрішніх причин.

Необхідно відзначити, що в економічній теорії немає єдиної позиції щодо трактування визначень ендегенність та екзогенність. Усе залежить від суб'єктивної інтерпретації авторів та методології, у межах якої проводяться дослідження. Так, один з підходів передбачає наявність прямих та зворотних зв'язків між ендегенними змінними у рамках економічної моделі, на відміну від екзогенних, які не передбачають таких зв'язків.

Другий підхід базується на сучасних дослідженнях у рамках найбільш поширеної ендегенної теорії зростання. Він базується на доведенні ендегенності фактора технічного прогресу, який у неокласичних теоріях вважався екзогенним. Ендегенність технічних змін згідно із теорією пов'язана з людським капіталом (він характеризує обсяг знань та практичного досвіду людини), ендегенний характер якого, у свою чергу, визначається розвитком освітньої системи та державної політики стимулювання наукових досліджень. Основним висновком таких теорій є пряма залежність економічного зростання від приросту людського капіталу. Тому одним із ключових, на думку багатьох економістів, є саме людський капітал.

Основу третього підходу складає визначення ендегенності та екзогенності по відношенню змінних моделі до меж національної економіки. Тобто зовнішньоекономічні фактори при такій позиції будуть вважатися екзогенними, а змінні отримані у межах національних кордонів, – ендегенними. Відповідно економічне зростання, що базується на впливі зовнішньоекономічних факторів, буде екзогенним.

Ще одна концепція базується на визнанні ендегенними змінними таких, на які впливають будь-які попередні явища в економічній системі. Наприклад, якщо зміна податків на доходи викликана значним дефіцитом державного бюджету, то така

фінансова політика держави буде ендogenous фактором, що впливає на економічне зростання. Тобто згідно з цим підходом екзогенні змінні вводяться у модель у готовому вигляді, а ендogenous можуть створюватися у рамках моделі. Автор більш прийнятною вважає саме таку позицію.

Доцільним у плані класифікаційного підходу є виділення факторів *залежно від характеру впливу* на такі, які забезпечуються ринковим механізмом, так звані базисні відтворювальні (їх можна вважати факторами економічного потенціалу), а також на фактори, пов'язані з регульованим впливом держави.

До факторів потенціалу Ф. Акобиров відносить природничо-ресурсний, виробничий, трудовий, науково-технічний, зовнішньоекономічний. Інші фактори автор вважає дуже важливими: оптимальності галузевої й регіональної структури виробництва, розвиненості інституціонального середовища й системи зв'язків між країнами [6].

Багато дослідників наголошують на тому, що поряд із факторами, що традиційно враховуються, якість трудових ресурсів, фондоозброєність, рівень організації виробництва, технічний прогрес на сучасному етапі формування передумов макроекономічної динаміки у першу чергу визначаються факторами, що пов'язані з якістю державного регулювання інноваційного процесу та адекватними інституційними перетвореннями [12]. Проте, на нашу думку, важливість державного регулювання не можна зводити тільки до інноваційного процесу.

Крім того, зауважимо, що не існує повністю незалежних від державного регулювання факторів економічного зростання. По-перше, держава, як мінімум здійснює правове регулювання економічних відносин, непрямий вплив на усі процеси і на економічне зростання відповідно. По-друге, одна з основних функцій держави – це здійснення прямого адміністративного впливу на економічну систему, що суттєво позначається на її зростанні та розвитку. Тому, на наш погляд, економічну політику держави можна вважати рефлексивним елементом системи забезпечення економічного зростання. Залежно від складових економічної політики можна виділити такі фактори державного регулювання, як зовнішньоекономічна політика (митно-тарифне та нетарифне регулювання), грошово-кредитна політика та фіскальна або податково-бюджетна політика. Наголосимо, що від економічної політики залежить взаємодія інших факторів економічного зростання.

Різноманітність та повнота класифікацій факторів економічного зростання ще не означають завершеності роботи у цьому напрямку. Будь-яка класифікація має сенс лише у тому випадку, коли вона виконує якусь утилітарну функцію. З точки зору моделювання економічного зростання різноманітність факторів та їх класифікаційних характеристик призводить до ускладнення моделей, зростання кількості вхідних параметрів, що, втім, зовсім необов'язково гарантує більш точний прогноз. Практика показала, що:

- макроекономічні прогнози розвитку країн з усталеною ринковою економікою у середині 1950-их років були більш точними, ніж зараз, а надто для країн із перехідною економікою;

- часткові моделі, які описують вплив обмеженої кількості факторів зростання, є більш точними, ніж великі моделі.

Різноманіття класифікацій, які використовуються різними дослідниками, пояснюється, на наш погляд, саме другою причиною. Намагання побудувати більш точну модель спонукає дослідника до звуження сфери її застосування. Відповідно виникає специфічний категоріальний апарат, характерний саме для цієї сфери. При більш ретельному розгляді у процесі побудови інтегрованої моделі економічного зростання усі його фактори виявляються, або факторами пропозиції (ті, що підвищують

потенційну продуктивність економіки) або факторами попиту (ті, що визначають згоду та спроможність суб'єктів економіки купувати та споживати продукт). Таким чином, різноманітність факторів призводить до «балканізації» (за влучним висловом О. Ананьїна [14]) моделей економічного зростання. Причому деякі з них набувають суворой математизованої форми, а інші є вербально-логічними. Між прихильниками одного та іншого методів моделювання точаться суперечки щодо критеріїв науковості та обґрунтованості моделей. На нашу думку, протиріччя тут відсутнє, оскільки з точки зору характеру трансформації у рамках системи фактори є неоднорідними, рис. 1.

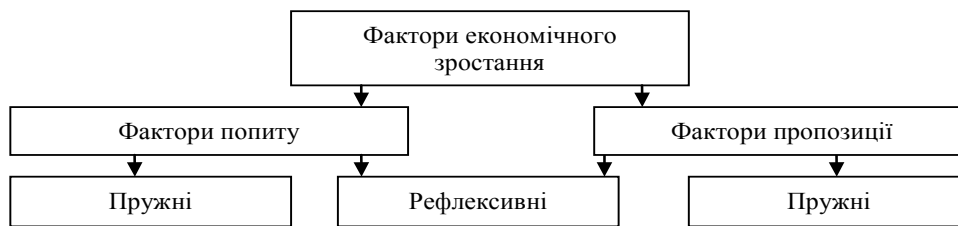

Рисунок 1 – Класифікація факторів економічного зростання залежно від трансформації у рамках системи

Перший тип становлять фактори, які ми пропонуємо називати пружними. Вони впливають на попит або пропозицію товарів безпосередньо. Так, виникнення попиту на вітчизняний товар з боку іноземців безпосередньо збільшує попит за складовою «чистий експорт», а сприятливі погодні умови збільшують пропозицію продукції аграрного сектору без суттєвих зрушень у економічній системі. Ці фактори досить добре піддаються кількісному вимірюванню, а їх вплив на економічне зростання відносно легко моделюється. Інша група факторів (рефлексивні) впливають на попит і пропозицію опосередковано, через структурні зрушення, систему мотивації та розподілу, м'які обмеження та стимули. Ці фактори можуть вимірюватися, як правило, лише через непрямі показники (наприклад, індекс розвитку людини для вимірювання людського капіталу), а їх вплив на попит, пропозицію та економічне зростання виявляється досить невизначеним і несталим у часі. До цієї групи належать інституційні, соціальні та інші чинники, які набувають усе більшого значення у постіндустріальній економіці.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз класифікації факторів економічного зростання свідчить про можливість подальшого удосконалення методології дослідження та моделювання економічного зростання на основі урахування характеру впливу факторів зростання на попит та пропозицію. У роботі запропоновано систему факторів економічного зростання, у якій на відміну від існуючих пропонується виділити фактори рефлексивні та пружні залежно від трансформації у рамках системи. Виділення факторів економічного зростання як дієвих інструментів в економічній політиці, які б були включені у державні програми розвитку і дозволили досягти поставлених цілей, – важливий елемент розроблення стратегії економічного зростання та сталого економічного розвитку України.

Подальших досліджень потребує аналіз тих факторів, які мають вирішальний вплив на економічне зростання в Україні, а також удосконалення на їх основі існуючої моделі економічного зростання, яка дозволить досягнути поставлених державою цілей та підвищити добробут нації та рівень життя до стандартів високорозвинутих країн.

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

1. Трансформація моделі економіки України (ідеологія, протиріччя, перспективи); за ред. В.М. Гейця. – К. : Логос, 1999. – 500 с.
2. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : монографія / Я.А. Жаліло – К. : НІСД, 2009. – 336 с.
3. Івашина О.Ф. Інституалізація економічного розвитку : монографія / О.Ф. Івашина. – Дніпропетровськ : Наука та освіта, 2009. – 283 с.
4. Кузык Б.Н. Россия-2050: стратегия инновационного прорыва / Б.Н. Кузык, Ю.В. Яковец. – М. : ЗАО «Изд-во «Экономика», 2004. – 632 с.
5. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер – М. : Прогресс, 1982. – 401 с.
6. Акобиров Ф.О. Факторы и условия трансформации модели экономического роста в посткризисной динамике : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 / Ф.О. Акобиров. – Санкт-Петербург : С.-Петерб. гос. ун-т экономики и финансов, 2010.
7. Кравцова Н.Ю. Характер и факторы экономического роста в современной России : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Наталья Юрьевна Кравцова. – СПб., 2005. – 176 с.
8. Александрова Е.Н. Система факторов экономического роста национальной экономики : дис. ... кандидата эконом.наук : 08.00.01 / Елена Николаевна Александрова. – Краснодар, 2004. – 199 с.
9. Слуцкер В.И. Эффективный экономически рост в глобализирующейся экономике : автореф. дис. ... докт. экон. наук : спец. 08.00.01 / Владимир Иосифович Слуцкер. – Саратов, 2006.
10. Столбов М.И. Влияние финансового рынка на экономический рост : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 / Михаил Иосифович Столбов. – Москва, 2007. – 171 с.
11. Тараканов Г.И. Факторы ускорения экономического роста: сравнительный анализ : дис. ... кандидата эконом. наук : 08.00.01 / Георгий Иванович Тараканов. – Москва : Ин-т мировой экономики и междунар. отношений РАН, 2008. – 202 с.
12. Чаплук В.З. Экономический рост в условиях трансформируемой хозяйственной системы : теория и практика : дис. ... доктора экон. наук : 08.00.01 / Владимир Захарович Чаплук. – Рос. гос. социал. ин-т. – Москва, 2007. – 326 с.
13. Чердниченко Л.Г. Концептуальные основания экономического роста в трансформируемой хозяйственной системе : автореф. дис. ... докт. экон. наук : спец. 08.00.01 / Лариса Геннадиевна Чердниченко. – Москва, 2004.
14. Ананьин О.И. Структура экономико-теоретического знания: методологический анализ / О.И. Ананьин; Ин-т экономики. – М. : Наука, 2005. – 244 с.

А.Я. Глухая, канд. экон. наук, доцент, доцент кафедры международной экономики и экономической теории, Днепропетровский университет им. А. Нобеля

Система факторов экономического роста: теоретико-методологический аспект

Статья посвящена анализу теоретических исследований системы факторов экономического роста: усовершенствована классификация факторов экономического роста, проанализированы разные подходы к определению экзогенных и эндогенных факторов, выделены рефлексорные и упругие факторы экономического роста, определена роль экономической политики как рефлексорного элемента системы обеспечения экономического роста.

Ключевые слова: экономический рост, система факторов экономического роста, экзогенные и эндогенные факторы экономического роста, рефлексорные и упругие факторы экономического роста.

Н.Ya. Hlukha, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economics and Economic Theory, Alfred Nobel University (Dnipropetrovsk)

Economic growth factors system: theoretical and methodological aspect

The aim of the article. The main objective of the article is to create theoretical grounds to build the system of economic growth factors, to modernize their classification, to define exogenous and endogenous factors, to analyze them within the state economic policy structure.

The results of the analysis. The article focuses on economic growth factors theoretical studies:

- economic growth factors classification characteristics have been highlighted;
- various approaches to determine exogenous and endogenous factors have been analyzed;
- reflexive and elastic economic growth factors have been determined;
- economic policy was given the role of reflective element within the system to ensure economic growth.

The system of factors should be considered within the system that ensures economic growth. It comprises two important elements which enlist the economic growth factors system, economic growth rates system and two reflexive elements – the state economic policy and economic growth models system. While analyzing the economic growth factors, their quality and impact upon the economy should be considered.

Economic growth depends on the factors, consideration of which is one of the most important aspects of the economic growth theory. Economic growth reasons are the factors that cause this growth. These are phenomena and processes that can increase the production output, improve efficiency and quality. Factors classification completeness and their diversity do not necessarily mean the dead end of the study. Any classification has the sense only if it fulfills the certain function. If we take into account economic growth modeling, factors diversification and their characteristics classification it implies that models are becoming more complex, the range of their parameters expands, however it does not necessarily lead to more accurate prognosis.

All the factors have different impact upon the economic development. Their first type is elastic ones. These factors directly regulate the correlation between the supply and demand. For instance, net export means the increasing foreign demand for our national products; favorable weather conditions lead to the agricultural produce growing supply without any significant change in the economy. These factors rates can be measured and their impact upon economic growth can be easily determined. Another group of factors that indirectly regulate the correlation between the supply and demand are the reflexive factors. They function through structural changes, distribution and motivation system, insignificant restrictions and stimulus. These factors can only be characterized by indirect rates (human development index to measure human capital) and their impact upon economic growth, supply and demand is minor in the long run. This group enlists institutional and social factors that become more and more important in post industrial economy. Taking into account economic growth factors impact upon the supply and demand, we can state that analysis that has been carried out provides good grounds to improve the research methodology in the field of economic growth modeling.

We cannot definitely say if there are certain economic growth factors that are entirely independent from the state regulation. Firstly, government itself indirectly impacts the economic growth, by adopting new laws, for instance. Secondly, the main function of the state is to administratively regulate the economic system. This processit can lead to a significant development. Consequently the state plays one of the major roles in the economic factors development.

Conclusions and directions of further researches. To ensure Ukraine's constant economic development and to establish corresponding strategies to reach that goal it is of utmost importance to classify the economic growth factors and to study carefully their impact on the economic processes as the whole.

Keywords: economic growth, economic growth factors, economic growth exogenous and endogenous factors, reflexive and elastic economic growth factors.

1. Heitz, V.M. (1999). *Transformatsiia modeli ekonomiky Ukrainy (ideologiya, protyritchchia, perspektyvy)* [Ukraine's economic model transformation – ideology, contradictions, perspectives]. Kyiv: Logos [in Ukrainian].

2. Zhalilo, Ya.A. (2009). *Teoriia ta praktyka formuvannia efektyvnoi ekonomichnoi stratehii derzhavy* [Theory and practice of state's effective economic strategy formation]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

3. Ivashyna, O.F. (2009). *Instytualizatsiia ekonomichnogo rozvytku [Economic growth institution]*. Dnipropetrovsk: Nauka ta Osvita [in Ukrainian].
4. Kuzyk, B.N., & Yakovets, Yu.V. (2004). *Rossii-2050: strategiia innovatsionnogo proryva [Russia-2050: Innovative breakthrough strategy]*. Moscow: Izdatelstvo «Ekonomyka» [in Russian].
5. Shumpeter, Y. (1982). *Teoriia ekonomicheskogo razvitiia [Economic development theory]*. Moscow: Progress [in Russian].
6. Akobyrov, F.O. (2010). Faktory i usloviia transformatsii modeli ekonomicheskogo rosta v postkrisisnoi dinamike [Economic growth model transformation factors and terms in post crisis dynamics]. *Extended abstract of candidate's thesis*. St. Petersburg: Finance and economics state university [in Russian].
7. Kravtsova, N.Yu. (2005). Kharakter i factory ekonomicheskogo rosta v sovremennoi Rossii [Economic growth factors in contemporary Russia]. *Extended abstract of candidate's thesis*. St. Petersburg [in Russian].
8. Aleksandrova, E.N. (2004) Sistema faktorov ekonomicheskogo rosta natsionalnoi ekonomiki [National economy economic growth factors system]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Krasnodar [in Russian].
9. Slutsker, V.I. (2006). Effektivnyi ekonomicheskii rost v globaliziruiuscheisia ekonomike [Efficient economic growth within the globalized economy]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Saratov [in Russian].
10. Stolbov, M.I. (2007). Vliianie finansovogo rynka na ekonomicheskii rost [Financial market instruments to influence economic growth]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
11. Tarakanov, H.I. (2008). Faktory uskoreniia ekonomicheskogo rosta: sravnitelnyi analiz [Economic growth acceleration factors: comparative analysis]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow: Russian Academy of Science of global economics and International Relations Institute [in Russian].
12. Chapliuk, V.Z. (2007). Ekonomicheskii rost v usloviiah transformiruemoi khoziaistvennoi sistemy: teoriia i praktika [Economic growth within the household system transformation: theory and practice]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
13. Cherednichenko, L.H. (2004). Kontseptualnye osnovaniia ekonomicheskogo rosta v transformiruemoi khoziaistvennoi sisteme [Economic growth conceptual basis within the transformative economic system]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Moscow [in Russian].
14. Ananin, O.I. (2005). *Struktura ekonomiko-teoreticheskoho znaniia: metodologicheskii analiz [Economic-theoretical knowledge structure. methodological analysis]*. Moscow: Nauka [in Russian].

Отримано 17.09.2013 р.